

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันสภาพสังคม เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น และประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการสาขาต่าง ๆ มีมากขึ้น จึงทำให้ความต้องการทางการศึกษามีมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลไปถึงโครงสร้างของสถาบันอุดมศึกษาในการที่จะต้องปรับทิศทางและสภาพให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เป็นต้นว่า ต้องเปลี่ยนแปลงและต้องขยายจำนวนการรับผู้เข้าเรียน ขยายโปรแกรมการศึกษา ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของรัฐ เอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน ควรจะคงลักษณะ เฉพาะอย่างของสถาบันอุดมศึกษาไว้ สถาบันอุดมศึกษาจึงได้กลายรูปแบบมาเป็นองค์การที่ซับซ้อน (Complex Organization) (Richman and Farmer 1974: 112) ผู้ที่สนใจจะศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน ตกลงที่จะถือเอาสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นรูปแบบขององค์การ (Organization) และได้พิจารณาเอา เป้าประสงค์ขององค์การ เป็นสาระสำคัญในการศึกษาสถาบันอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีลักษณะ เป็นมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต ในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีวิทยาเขตกระจายอยู่ทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง ทั้งยังเป็นมหาวิทยาลัยที่พัฒนามาจากสถาบันฝึกหัดครู ด้วยเหตุที่สภาพสังคมและ เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง จึงน่าจะมีการศึกษา เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยให้ชัดเจน ในบทนี้ผู้วิจัยจะ เสนอ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความมุ่งหมายภารกิจ และหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา
2. รูปแบบและลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา
3. องค์การทางการบริหารในสถาบันอุดมศึกษา
4. รูปแบบและลักษณะของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต
5. ลักษณะเด่นและลักษณะที่เสียเปรียบของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต
6. ความหมายของ เป้าประสงค์ และแนวคิด เกี่ยวกับ เป้าประสงค์

7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ
8. ประวัติและความเป็นมาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
9. สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ความมุ่งหมาย ภารกิจ และหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา

ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาในฐานะสถาบันของสังคมมี เป้าประสงค์หลัก คือ การมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) ซึ่งถือ เป็นอุดมคติของการอุดมศึกษา ภารกิจหลักที่สังคมมอบหมายให้ คือ เป็นแหล่งสะสมทางวิชาการอัน เปรียบ เสมือนขุมวิชา ซึ่งต้องมีการดำรงรักษาและถ่ายทอดความรู้สู่สังคม เพื่อได้สร้างสรรค์และปรับปรุงสังคมได้ดีขึ้น (วิจิตร ศรีสอาน 2518: 14) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อความ เจริญและความ เสื่อมของประเทศไทย เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งรวมวิทยาการต่าง ๆ ดังกล่าว นอกจากนี้ ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาย่อม เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย และสภาพของสังคม ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะ เป็นสากล พอที่จะประมาณได้ 3 ประการคือ (วิจิตร ศรีสอาน 2518: 10-11)

1. มุ่งบุกเบิก แสวงหา บำรุงรักษา และถ่ายทอดความรู้ เพื่อสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้า และความเป็นเลิศทางวิชาการ บุกเบิก เพื่อให้ค้นพบสิ่งที่ยังไม่พบ แสวงหา สิ่งที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ บำรุงรักษาความรู้ที่มีอยู่และถ่ายทอดไปยังผู้ไม่รู้
2. ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยถือว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษา เป็นแหล่ง วิชาการชั้นสูง ที่เื้อออำนวยความสะดวกต่อความเป็นอยู่ของมนุษยชาติ และสนองความต้องการของ ประเทศไทย
3. ทำนุบำรุง ส่ง เสริมศิลปวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษาคือสถาบัน ทางวัฒนธรรมที่มีหน้าที่จะต้องทำนุบำรุงส่ง เสริมให้ผู้อยู่ในสถาบันได้ เป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม

คณะกรรมการวางแผนพื้นฐาน เพื่อปฏิรูปการศึกษา (สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย 2518: 158) มีความเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดความมุ่งหมายให้เด่นชัด คือ

1. เพื่อพัฒนาความงอกงามทางสติปัญญา ความเจริญทางความคิดอันนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการและความเจริญของมนุษยชาติ
2. เพื่อสร้างกำลังคนในระดับวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาสังคม
3. เป็นแหล่งวิทยาการที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนชนบท
4. ทำนุบำรุง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
5. พัฒนาให้ เป็นผู้ที่มีสมบูรณ์ด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคลและสังคม

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2521: 16) ยังได้ เสนอแนวคิด เกี่ยวกับความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาไทยไว้อย่างสอดคล้องกัน คือ

1. ฝึกฝนให้เป็นคนสมบูรณ์ คือ มีความรู้กว้างขวาง มีคุณธรรมอย่างเพียงพอ
2. ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและประยุกต์วิชาการนั้น เพื่อประโยชน์ของคนและสังคมไทย
3. ส่งเสริมพัฒนาสังคมไทย โดย เป็นอุปกรณ์ให้เกิดการประ เนิมผลการพัฒนาไปด้วยตัวสังคมเอง
4. สนับสนุนและส่งเสริมวิชาชีพและอาชีพต่าง ๆ อย่างไม่จำกัดสาขา โดยให้ภาคทฤษฎีสอดคล้องกับภาคปฏิบัติให้มากที่สุด
5. จะต้อง เปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่มวลชนอย่างมากที่สุดและกว้างขวางที่สุด

เมื่อได้พิจารณาความมุ่งหมายโดยสรุปของสถาบันอุดมศึกษาแล้ว มีจุด เน้นอยู่ที่มุ่งสร้างสรรค์สภาพและจรรโลงความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อนำสิ่งที่ค้นพบและสิ่งที่มีอยู่มาใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนบุคคล ให้สามารถพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

ภารกิจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา

ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการนั้น ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจและหน้าที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายข้างต้น โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความคิดเห็น เกี่ยวกับภารกิจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาไว้ดังนี้

วิจิตร ศรีสอาน (2518: 10-11) ได้กล่าวว่า ภายในขอบเขตความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวมาแล้วนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรมีหน้าที่หลักอยู่ 4 ประการคือ

1. การสอนวิชาการและวิชาชีพ เพื่อสนองความต้องการกำลังคนและสังคม
2. การวิจัย ค้นคว้า เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ
3. การบริการวิชาการแก่สังคม
4. การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและการปลูกฝังความ เป็นพล เมืองดี

บ่วย อิงภากรณ์ (2517: 31-42) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาไว้

3 ประการ คือ

1. สอนนิสิตนักศึกษาให้มีความรู้ในศิลปวิทยาการ
2. วิจัยในศิลปวิทยาการให้ก้าวหน้าและแตกฉานยิ่งขึ้น
3. อำนวยประโยชน์โดยตรงต่อสังคม

ลิปนัท เกตุทัต (2517: 62-63) ได้สรุปหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาไว้ 4

ประการ โดยยึดหลักความเป็นเลิศทางวิชาการคือ

1. ให้การศึกษาระดับสูงที่จะทำให้นักศึกษาได้ยึดไปประกอบอาชีพ ในการผลิตศึกษาในวิชาชีพต่าง ๆ สถาบันอุดมศึกษาควรมีแผนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ
2. ให้การศึกษาระดับสูงขั้นมูลฐาน คือ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ และวิทยาการที่จะทำให้นักศึกษา เป็นผู้รอบรู้กว้างขวาง โดยสนับสนุนให้นักศึกษากระทำกิจกรรมส่งเสริมทั้งในและนอกหลักสูตร
3. ทำการวิจัยแสวงหาความรู้ใหม่
4. เป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้และศิลปวัฒนธรรมไปยังชุมชน เพื่อมุ่งปลูกฝังความ เป็นพล เมืองดีของบุคคลในชาติ

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เมื่อพิจารณาโดยการผสมผสานภารกิจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา มีอยู่ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ ที่มองเห็นได้ชัดเจนในประการแรก คือ มุ่งให้ความรู้ทั้งทางวิชาการ วิชาชีพ เพื่อให้เป็นความรู้พื้นฐานและทักษะวิชาชีพขั้นสูง อันสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของประเทศ ประการต่อมา สถาบันอุดมศึกษา ยังมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าและวิจัยเพื่อตรวจสอบและค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ ให้สามารถนำผลของการศึกษาค้นคว้าวิจัยนี้มาปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของประเทศได้ และในประการสุดท้ายนั้นสถาบันอุดมศึกษายังทำหน้าที่ เป็นศูนย์กลางบริการของสังคม เพื่อจะถ่ายทอดความรู้

ศิลปวัฒนธรรมของประเทศ ให้ดำรงความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นพลเมืองดีของประชาชนภายในชาติ

รูปแบบและลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา

รูปแบบของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาแม้จะมีรูปแบบที่ต่างกันออกไป แต่จุดประสงค์โดยรวมแล้วก็เพื่อสร้างบุคคลให้เป็นบัณฑิตนั่นเอง รูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (อนันต์ ศรีโสภณ 2522: 14)

1. กลุ่มมหาวิทยาลัย
2. กลุ่มวิทยาลัยครูหรือวิทยาลัยวิชาการศึกษา
3. กลุ่มสถาบันเทคโนโลยี

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งสถาบันอุดมศึกษาเป็น 6 ประเภทคือ (ประกอบ คูปรัตน์ 2524: 24)

1. สถาบันเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงมาเป็นเวลานานและมีคุณภาพสูง (Ivy League)
2. สถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่และซับซ้อนที่เป็นของรัฐ (State Multiversities)

ซึ่งมีกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมกว้างขวาง

3. สถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่ของเอกชน (Private Multiversities)
4. มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยของรัฐในระดับรองลงมา
5. สถาบันการศึกษาของเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถาบันทางศาสนาที่ไม่มีชื่อเสียงมากนัก

6. วิทยาลัยชุมชนหรือยูววิทยาลัย (junior Colleges)

ส่วนรูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาไทยนั้น ทบวงมหาวิทยาลัยได้แบ่งสถาบันอุดมศึกษาได้เป็น 3 ประเภท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522: 45) คือ

1. มหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัยเอกชนในสังกัดของมหาวิทยาลัย
2. วิทยาลัยวิชาชีพ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
3. สถาบันวิชาชีพ เฉพาะ สังกัดกระทรวงและหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งสถาบันอุดมศึกษาออกเป็น 4 ประเภท คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522: 8)

1. มหาวิทยาลัย
2. วิทยาลัย เอกชน
3. วิทยาลัยของรัฐ และสถาบันวิชาชีพ เฉพาะของรัฐ
4. สถาบันวิชาชีพ เฉพาะของ เอกชน

จะเห็นได้ว่า รูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม จะเป็นการจัดการศึกษาที่ต่อเนื่องจากระดับมัธยมศึกษา ในแต่ละรูปแบบก็มีลักษณะ เฉพาะตามภารกิจ บทบาทหน้าที่ลักษณะการควบคุมกำกับโดยรัฐบาลหรือ เอกชน ตลอดจนฐานะของสถาบันอุดมศึกษา ประเภทนั้น ๆ

ลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา

ภารกิจและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยนั้น นอกจากจะเป็นศูนย์กลางในการให้บริการชุมชน และเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ระดับสูงคล้ายคลึงกับภาระหน้าที่ขององค์กรอื่นในสังคมแล้ว มหาวิทยาลัยยังมีภารกิจและหน้าที่หลักที่เป็นผลทำให้ความต้องการขององค์การมหาวิทยาลัยมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากองค์การรูปนัยอื่น ๆ อันเรียกได้ว่า เป็นหัวใจของภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยคือ การสร้างความรู้ใหม่ หรือ เสริมชุมชนความรู้ที่มีอยู่แล้วให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งภาระสำคัญนี้เองเป็นเหตุผลให้การจัดองค์การของมหาวิทยาลัย มีลักษณะพิเศษในอันที่จะเสริมสร้าง เงื่อนไขสภาพและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยในการผลิตความรู้ใหม่ และการดำรงความเป็นเลิศทางวิชาการดำเนินไปอย่างราบรื่น (ปฐม มณีโรจน์ 2522: 675) เพื่อให้บรรลุถึงปณิธานและวัตถุประสงค์ของสถาบันกลุ่มชนในมหาวิทยาลัยจึงมีโครงสร้างและแบบแผนของวัฒนธรรม เฉพาะของตน ลักษณะองค์ประกอบประเภทนี้ เรียกว่า "ชุมชนวิชาการ" (Academic Community) (Millet 1978: 228-229) ชุมชนดังกล่าวนี้ประกอบด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ในหลายสาขาวิชาชีพ มีลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน การบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาจึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากหน่วยงานอื่น แต่ก็อาจมีบางลักษณะที่คล้ายกับหน่วยงานอื่นบ้าง เมื่อพิจารณาอย่างกว้าง ๆ แล้ว อาจแยกลักษณะ เฉพาะของสถาบันอุดมศึกษาที่เด่นชัดได้ดังนี้ (วิจิตร ศรีสอาน 2522: 6)

1. การประสานงาน สถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วยกลุ่มคน กลุ่มนักวิชาชีพ และกลุ่มสนใจตามงาน และหน้าที่แตกต่างกัน การที่จะดำเนินการบริหารและการบังคับบัญชาจึงไม่อาจสั่งการหรือมอบหมายกันตามแผนการบริหารทั่วไป รูปแบบที่ดีที่สุดจึงควร เป็นแบบประสานงาน โดยให้คนแต่ละคน เข้ามามีส่วนร่วมปรึกษาหารือกัน ติดต่อกับประสานงานกัน
2. องค์คณะบุคคลสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาชีพชั้นสูง หลายกลุ่มวิชาตามลักษณะของงานและหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น นักจิตวิทยา แพทย์ นักกฎหมาย นักวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ เป็นต้น นักบริหารเพียงคนเดียวไม่สามารถรู้วิชาการชั้นสูงได้ทุกสาขาวิชา การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยการในแต่ละเรื่องจำเป็นต้องเกี่ยวข้องไปถึงลักษณะ เนื้อหา เฉพาะของแต่ละสาขาวิชาชีพด้วย
3. การกระจายอำนาจด้วยเหตุที่สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องจัดระบบบริหารงาน ในรูปของกลุ่มหรือคณะกรรมการดังกล่าวแล้ว การวางนโยบายหรือการกำหนดวัตถุประสงค์มักเป็นไปในรูปคณะบุคคล เป็นส่วนใหญ่ สภาพเช่นนี้จึงจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจออกไป
4. อิสระภาพในการบริหารงาน เป็นความรับผิดชอบในการดำเนินการกิจการในมหาวิทยาลัย โดยปราศจากการควบคุมหรือแทรกแซงจากภายนอก มหาวิทยาลัยควรดำเนินการต่าง ๆ ให้สิ้นสุดในระดับมหาวิทยาลัยได้มากที่สุด ในลักษณะของการปกครองตนเอง (Self Government) ความเป็นอิสระในการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดและควบคุมมาตรฐานการศึกษา การคัดเลือกผู้เข้าศึกษา การบรรจุบุคลากร และการบริหารการเงิน การให้ความ เป็นอิสระในการดำเนินงานนี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นการให้อิสระแก่มหาวิทยาลัย แต่เป็นการเพิ่มความรับผิดชอบให้มหาวิทยาลัยดำเนินการกิจการได้เต็มที่ (วิจิตร ศรีสอาน 2525: 2)
5. เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) เป็นเสรีภาพของสมาชิกในมหาวิทยาลัย อันได้แก่ คณาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ในการดำเนินการกิจกรรมทางวิชาการ ทั้งด้านการเรียนการสอนและการวิจัยค้นคว้า การเน้นหลักการด้านเสรีภาพทางวิชาการ เพื่อเป็นหลักประกันในการประกอบภารกิจด้านวิชาการมากกว่าที่จะเป็นอิทธิพลปราศจากความรับผิดชอบ (วิจิตร ศรีสอาน 2522: 13) อาจารย์ต้องมีความ เป็นอิสระในด้านความคิดเห็น ไม่ว่าจะ เป็นด้านการสอน ด้านการพูดหรือในการวิจัย ในสาระสำคัญของวิชาการ จะไม่มีการโอนเอียงกับลัทธินิยม หรืออุดมการณ์แต่ประการใด สิ่งที่ควบคุมไม่ให้เกิดโอกาสในทางที่ผิดนี้คือ จรรยาบรรณของอาจารย์ (Ethic of Scholarship) (Brubacher 1977: 24)

องค์กรทางการบริหารในสถาบันอุดมศึกษา

เนื่องจากการบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษาในสภาพปัจจุบัน มีความจำเป็นต้องจัดรูปของการบริหารในรูปของคณะบุคคล องค์คณะบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารสถาบันอุดมศึกษามีอยู่หลายลักษณะแต่ที่สำคัญมีดังนี้

1. สภาสถาบัน เป็นองค์การสูงสุดของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลซึ่งเป็นผู้แทนของกลุ่มชนหลักในสถาบัน ซึ่งโดยทั่วไปมักประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้แทนคณาจารย์ และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก ยิ่งไปกว่านั้นในสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งยอมให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมประชุมสภาสถาบันด้วย แต่ไม่มีสิทธิออกเสียง (ไพฑูริย์ ลินลารัตน์ 2527: 7) คำว่า สภาสถาบันอุดมศึกษา แต่ละแห่งอาจเรียกชื่อต่างกัน เช่น คณะกรรมการสถาบัน, สภามหาวิทยาลัย เป็นต้น ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Governing Board หรือ Board of Trustees หรือ Board of Regents เป็นต้น โดยทั่วไปสภาสถาบันจะมีหน้าที่ในการวางนโยบายกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของสถาบัน เป็นแห่งสุดท้ายของการตัดสินใจ เป็นที่ยุติข้อถกเถียงต่าง ๆ ทั้งหมดของสถาบัน (บุญช่วย ศิริเกษ 2526: 30)

2. สภาวิชาการ (Academic Senate) เป็นวิธีบริหารตามหลัก เสรีภาพทางวิชาการ และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ มีหน้าที่ในการกำหนดคนเข้าเรียนตามหลักสูตร เสนอรายชื่อผู้จบการศึกษา และเป็นองค์กรสูงสุดในการตัดสินใจผลงานทางวิชาการแล้วจึงเสนอให้สภาสถาบันทราบ และพิจารณาอนุมัติอีกครั้งหนึ่ง เฉพาะ เรื่องที่ตกลงกันไม่ได้ เท่านั้นจึงจะ เสนอให้สภาสถาบันเป็นผู้ตัดสินใจ ไม่ใช่หน้าที่ เป็นที่ปรึกษาของสภาสถาบันอย่าง เดียวดังที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้สภาวิชาการหรือสภาสถาบันหมดความสำคัญลงไป (ไพฑูริย์ ลินลารัตน์ 2522: 16-7)

3. คณะกรรมการ เนื่องจากกิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษามักจะครอบคลุมงานหลายฝ่ายหรือหลายด้าน จึงจำเป็นต้องให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันและตกลงร่วมกัน ดังนั้น การดำเนินงานในสถาบันอุดมศึกษาจึงจัดดำเนินงานโดยอาศัย "คณะกรรมการ" เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่ในชั้นวางแผน เตรียมงานและดำเนินงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการโดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ คณะกรรมการในแง่ของการวางแผน วางนโยบาย หรือกำหนดทิศทาง กับอีกลักษณะหนึ่งคือ กรรมการในแง่ของการวางแผนและปฏิบัติด้วยพร้อมกันไป

4. คณะผู้บริหาร ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาย่อมมีลักษณะและบทบาทแตกต่างจากผู้บริหารสถาบันอื่นบ้างตรงที่ เป้าหมายของการบริหาร คือ ทำหน้าที่ให้บริการกับงานและบุคคลในทางวิชาการ รูปแบบการบริหารจึงเป็นการประสานงานมากกว่าบังคับบัญชา การตัดสินใจเป็นไปในรูปของกลุ่มมากกว่าในรูปของบุคคล รูปแบบการบริหารแบบนี้ เรียกว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Administration หรือ Collegial Model) (ไพฑูริย์ ลินลารัตน์ 2525: 133-134)

รูปแบบและลักษณะของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต

ลักษณะของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต

มหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต หรือมหาวิทยาลัยพหุวิทยาเขต ได้แก่ มหาวิทยาลัยซึ่งประกอบด้วยวิทยาเขตมากกว่าหนึ่งวิทยาเขตขึ้นไป โดยวิทยาเขตเหล่านี้อาจจะอยู่ในประเทศเดียวกัน หรือต่างประเทศกันก็ได้ (ปรีชา แม่นมิตร 2528: 273) ลักษณะโดยทั่วไปของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต มีดังนี้

1. ขนาดของวิทยาเขต โดยทั่วไปในมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตจะมีวิทยาเขตดั้งเดิมทำหน้าที่เป็นวิทยาเขตหลัก เปิดสอนวิชาต่าง ๆ หลายสาขา ในขณะที่วิทยาเขตใหม่มีขนาดเล็กกว่า และเปิดสอนในสาขาวิชาที่จำกัด หรือบางแห่งเป็นเพียงวิทยาลัยซึ่งเปิดสอนเฉพาะสาขาวิชาเท่านั้น บางแห่งวิทยาเขตสาขาอาจขยายตัวเติบโตมีขนาดใหญ่กว่าวิทยาเขตดั้งเดิมก็ได้
2. ที่ตั้งของวิทยาเขต โดยทั่วไปแต่ละวิทยาเขตมีการตั้งอยู่ห่างออกไปจากวิทยาเขตหลัก จะมีบ้างบางแห่งซึ่งมีวิทยาเขตมากกว่าหนึ่งในเมืองเดียวกัน

รูปแบบของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต

ลี และโบเวน (Lee and Bowen 1971: 113) ได้จำแนกมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต ออกเป็น 2 รูปใหญ่ ๆ คือ

1. Flagship System เป็นระบบที่เกิดจากการขยายตัวของวิทยาเขตเดิมที่มีอยู่แล้ว โดยการจัดตั้งวิทยาเขตขึ้นใหม่ หรือรวมเอาวิทยาเขตที่มีอยู่แล้ว เข้ามาในระบบบริหารเดิมของตน โดยผู้บริหารวิทยาเขตหลักคนเดิมจะเปลี่ยนตำแหน่งมาเป็นผู้บริหารของระบบ แต่จะยังคงเรียกชื่อตามตำแหน่งเดิมว่า Rector ในขณะที่ผู้บริหารสูงสุดของวิทยาเขตสาขาที่ตั้งขึ้น

ใหม่มีชื่อเรียกตำแหน่งว่า President ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตระบบนี้ ได้แก่ University of California, University of Illinois, University of Missouri, University of Texas, University of Wisconsin เป็นต้น

2. Consolidated System เป็นระบบซึ่งเกิดจากการรวมสถาบันหรือวิทยาเขตที่มีอยู่แล้วมาไว้ในระบบบริหารใหม่ เป็นระบบบริหารกลาง ภายใต้สภามหาวิทยาลัยเดียวกัน และมักมีผู้บริหารสูงสุดของระบบ เรียกว่า Chancellor โดยมี President เป็นผู้บริหารสูงสุดในแต่ละวิทยาเขต ตัวอย่างมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตระบบนี้ได้แก่ University of North Carolina, The California State University, University of New York เป็นต้น

ในการศึกษาเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตในประเทศไทยสามารถจำแนกประเภทของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต โดยยึดรูปแบบดังกล่าวและเพิ่มลักษณะของการจัดวิทยาเขตเป็นแบบร่วมมือ (Co-operative Model) และแบบแข่งขัน (Competitive Model) จะได้รูปแบบดังนี้ (ณรงค์ เพียรเกิดสุข 2525: 1)

1. Consolidated System ได้แก่ ตัวอย่างการบริหารของสถาบัน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเดิม (ขณะนี้ได้แยกเป็นสถาบันเอกเทศแล้ว) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น

2. Flagship System ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของวิทยาเขตใหญ่ และขยายรูปแบบ แข่งแข่งขันกัน เพราะทุกวิทยาเขต เปิดคณะวิชาเหมือนกัน

ลักษณะเด่นและลักษณะที่เสียเปรียบของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต

ลี และโบเวน (Lee and Bowen 1971: 116) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเด่นและลักษณะที่เสียเปรียบของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

ลักษณะเด่น

1. การจัดตั้งวิทยาเขตใหม่ และการรับสถาบันที่มีอยู่แล้ว เข้ามาสมทบ ตลอดจนความสามารถในการที่จะจัดหาบุคลากรที่มีความสามารถเข้าบรรจุในวิทยาเขตใหม่ การมีคณะกรรมการบริหารส่วนกลาง เป็นข้อได้เปรียบ สามารถจัดสรรทรัพยากรได้ตรงตามงานและประหยัดได้มากกว่ามหาวิทยาลัยโดยทั่วไป

2. ในด้านความสัมพันธ์กับรัฐและชุมชนซึ่งแต่ละวิทยาเขตจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์ในลักษณะเหมือน ๆ กัน การจัดแบ่งหน้าที่และขอบเขตในการติดต่อในระดับมหาวิทยาลัยและระดับวิทยาเขต จึงมีลักษณะใกล้ชิดกับชุมชน

3. ความเป็น Specialization และ Diversity ในการดำเนินงานของวิทยาเขต ตลอดจนความพยายามทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการวางแผนวิชาการ การจัดเตรียมและการจัดสรรงบประมาณ ทั้งนี้ เพราะมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตจึงจำเป็นต้องมีการเลือกตัดสินใจมอบหมายให้บางวิทยาเขตดำเนินงานบางโครงการที่สำคัญ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

ลักษณะที่เสียเปรียบ

1. เกิดความไม่ชัดเจนในการกำหนดความสัมพันธ์และหน้าที่ ความรับผิดชอบทางด้านบริหารระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตเอง ความไม่ชัดเจนดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยไม่อาจกำหนดขอบเขตต่าง ๆ ภายในได้แน่ชัดเช่นกัน จึงเป็นอุปสรรคในการสร้างระบบการบริหารมหาวิทยาลัยที่ดี จากความไม่ชัดเจนดังกล่าว ประกอบกับบุคลากรและงบประมาณที่จำกัด การดูแลงบประมาณมหาวิทยาลัยจากภายนอกจึงเป็นในลักษณะการออกกฎควบคุมมากกว่าที่จะเป็นการส่งเสริมให้ดำเนินการกิจได้โดยมีประสิทธิภาพและประหยัด

2. คณะกรรมการบริหารมิได้ตระหนักถึงหน้าที่ในฐานะผู้บริหารระบบพหุวิทยาเขตทั้งระบบ แต่ทำหน้าที่เพียงผู้บริหารย่อยของวิทยาเขตเท่านั้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับงานธุรการมากกว่างานนโยบาย จึงทำให้ละเลยประเด็นสำคัญในการบริหารและการวางแผนนโยบาย

โดยสรุป ลักษณะเด่นของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตนั้น โดยหลักการ คือ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทำให้เกิดการประหยัด มีความใกล้ชิดกับชุมชน และมีความหลากหลายทางวิชาการ แต่ในทางปฏิบัติความเป็นมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต ทำให้เกิดความไม่แน่ชัดในการแบ่งอำนาจและหน้าที่ของวิทยาเขตหลักและวิทยาเขตสาขา จึงทำให้เกิดปัญหาในการบริหารและการประสานงานระหว่างวิทยาเขตหลักและวิทยาเขตสาขา เกิดปัญหาการแย่งงบประมาณระหว่างวิทยาเขตและการแข่งขันทางวิชาการระหว่างวิทยาเขต เป็นต้น

สำหรับการแก้ปัญหาการบริหารมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตในประเทศไทย ได้มีการสัมมนา ซึ่งจัดโดยทบวงมหาวิทยาลัย ในระหว่างวันที่ 18-20 กุมภาพันธ์ 2525 ณ ทบวง

มหาวิทยาลัย มีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและสรุปผลได้ดังนี้ (ทบวงมหาวิทยาลัย 2525 : 30)

1. ที่ตั้งของสำนักงานอธิการบดี ควรแยกออกจากวิทยาเขต ในกรณีที่ยังไม่สามารถแยกกันได้ ให้แยกบุคลากรออกมาต่างหากจากวิทยาเขต
2. ควรกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกระดับอย่างชัดเจน และให้มีการกระจายอำนาจไปยังผู้บริหารวิทยาลัยทุกระดับตามที่กำหนด โดยยึดหลักการให้การดำเนินงานตามภารกิจให้เสร็จสิ้นภายในระดับวิทยาเขตให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ การเงิน บุคลากร และพัสดุ
3. วิทยาเขตที่มีการขยายงานและพัฒนาขึ้นจนมีความพร้อมในทุกด้านแล้ว อาจได้รับการพิจารณาให้จัดตั้ง เป็นมหาวิทยาลัยได้
4. หน่วยงานอิสระที่เทียบเท่าคณะ เช่น บัณฑิตวิทยาลัย โครงการส่งเสริมพิเศษ (Extension Studies) โครงการศูนย์บริการคอมพิวเตอร์ สำนัก สถาบัน ควรจัดให้อยู่ในสังกัดสำนักงานอธิการบดีส่วนกลางก่อน จนเมื่อวิทยาเขตมีการขยายพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมากขึ้นแล้ว ก็อาจพิจารณาจัดตั้งให้ประจำวิทยาเขตได้
5. ควรมีการรวมกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้การบริหารงานของภูมิภาคนั้นคล่องตัว มีประสิทธิภาพ มีการรวมทรัพยากรของท้องถิ่นมาใช้ในการจะดำเนินการอุดมศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น
6. การที่วิทยาเขตมีที่ตั้งห่างไกลกันมาก ควรคำนึงถึงการให้ระบบสื่อสารที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น โทรพิมพ์และโทรภาพ และการเพิ่มงบประมาณการ เดินทางของบุคลากรของวิทยาเขตด้วย
7. การสรรหาหรือการแต่งตั้งผู้บริหารวิทยาลัย สถาบันทุกระดับให้หลีกเลี่ยงการเลือกตั้ง อธิการบดีควรเลือกรองอธิการบดีเอง โดยยึดหลักการทำงาน เป็นทีม
8. จัดให้มีกรรมการที่ปรึกษา เป็นที่ปรึกษาของอธิการบดี และรองอธิการบดีประจำวิทยาเขต
9. องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยควรประกอบด้วยบุคคลภายนอก ผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนมากว่าบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งบุคลากรภายนอกมหาวิทยาลัยควรแต่งตั้งจากบุคคลในท้องถิ่น ผู้มีความสนใจในกิจกรรมของมหาวิทยาลัย และบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ควรประกอบด้วย อธิการบดี กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มอาจารย์

10. การกำหนดรูปแบบของโครงสร้างการบริหารมหาวิทยาลัยที่มีหลายวิทยาเขต จะกำหนดตัวเป็นรูปแบบเดียวไม่ได้ เพราะบรรยากาศสิ่งแวดล้อม ปรัชญา และปณิธานของมหาวิทยาลัยแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะข้อ 10 นั้น แสดงให้เห็นว่าแม้ในมหาวิทยาลัยที่มีลักษณะคล้ายกัน เช่น มหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตนั้น ก็ยังมีข้อแตกต่างไปตามปรัชญาและปณิธานของมหาวิทยาลัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนด เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษา เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยและวิทยาเขตในแต่ละแห่ง เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาการบริหารมหาวิทยาลัยของวิทยาเขตในแต่ละแห่ง เพื่อให้สามารถพัฒนาวิทยาเขตในแต่ละแห่งได้ถูกทิศทางมากยิ่งขึ้น

ความหมายของ เป้าประสงค์และแนวความคิด เกี่ยวกับ เป้าประสงค์

ความหมายของ เป้าประสงค์

จากพจนานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524: 161-162) ได้ให้ความหมายของ " เป้าประสงค์" ไว้ว่า เป็นจุดประสงค์หรือความมุ่งประสงค์ที่จะให้บรรลุ และให้สัมฤทธิ์ผลตามจุดประสงค์ ทั้งนี้ต้องมีการวางแผน นโยบายและวิธีดำเนินการตามกำหนดการด้วยจึงจะสัมฤทธิ์จุดประสงค์

ใน Webster's Third New International Dictionary (Merriam 1981: 972) ได้ให้ความหมายว่า " เป้าประสงค์" หมายถึง จุดหมายปลายทางซึ่งบุคคลพยายามหรือปรารถนาจะบรรลุตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์

และ A Dictionary of Management ได้ให้ความหมายไว้ 3 ประการ คือ (Rosenzberg 1983: 223)

1. หมายถึง ผลของการกระทำที่บุคคลหรือองค์การพึงปรารถนา
2. หมายถึง ผลสุดท้ายหรือจุดหมายปลายทางของแผน
3. หมายถึง สิ่งที่บุคคลมุ่งพยายามจะทำการให้สำเร็จ

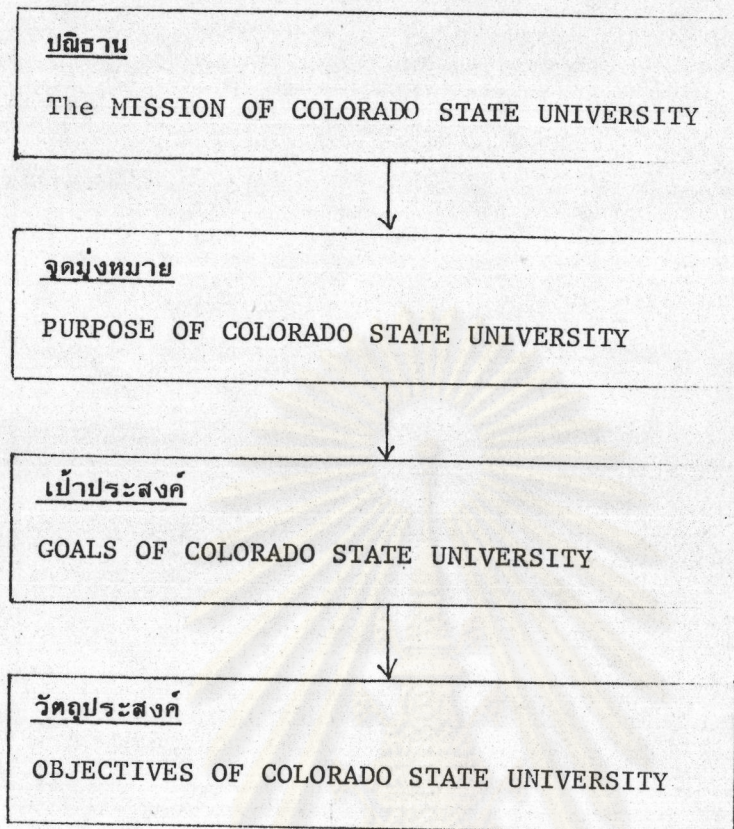
นอกจากความหมายที่เป็นคำนิยามจากศัพท์ที่ได้จากพจนานุกรมและ Dictionary แล้ว ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ เป้าประสงค์ไว้ดังนี้

คาสท์ และโรซานวิกก์ (Kast & Rosenzweig 1985: 179) ได้ให้ความหมายของ "เป้าประสงค์" ไว้ว่า เป็นความปรารถนาในอนาคต ซึ่งบุคคล คณะบุคคล หรือองค์การ มุ่งพยายามจะทำให้เสร็จ โดยนัยนี้เป้าประสงค์จึงหมายถึงรวมถึงงานที่ได้รับมอบหมายหรือหน้าที่ การกิจ ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย สิ่งที่กำหนดให้และเวลาที่กำหนด

ธงชัย สันติวงษ์ (2519: 57-58) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป้าประสงค์ คือ ความคาดหวังที่ต้องการจะเป็นไปในทางต่าง ๆ ของบุคคล หรือองค์การ มักแสดงทิศทางการเติบโต ค่านิยม และความต้องการในระยะยาว

อนันต์ เกตุวงศ์ (2523: 24) ได้ให้ความหมายที่เป็นไปในทำนองเดียวกันว่า "เป้าประสงค์" เป็นความปรารถนาในอนาคตที่กำหนดขึ้นและเป็นแนวทางนำไปสู่วิถีปฏิบัติ วิธีดำเนินงาน เพื่อให้เกิดผลตามความมุ่งหมาย หรือความมุ่งหมายในอนาคตที่จะกำหนดวิถีปฏิบัติ และวิธีดำเนินงาน เพื่อสนองตอบความมุ่งหมายนั้น

จะเห็นว่า เป้าประสงค์มีลักษณะที่นำไปสู่การกำหนดวิถีปฏิบัติ และวิธีดำเนินงาน เพื่อสนองตอบความมุ่งหมายในอนาคต ในภาษาอังกฤษนอกจากคำว่า Goals แล้วยังมีคำว่า Purpose, Objective, Mission และ Target ซึ่งอาจใช้คำภาษาไทยว่า ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ปณิธานและเป้าประสงค์ ซึ่งมีระดับต่างกันดังนี้ ความมุ่งหมาย (Purpose) และปณิธาน (Mission) มีลักษณะ เป็นปรัชญาและอุดมการณ์อันมีขอบเขตกว้างกว่าวัตถุประสงค์ (Objective) ซึ่งมีลักษณะที่เห็นแนวทางนำไปสู่วิถีปฏิบัติและวิธีดำเนินงาน แต่ที่นิยมใช้คือ goal และ Target ซึ่งมักจะใช้กำหนดแคลงมา สามารถบอกปริมาณ จำนวน และตัวเลข หรือลักษณะได้อย่างชัดเจน (อนันต์ เกตุวงศ์ 2526: 23) เป้าประสงค์ (Goal) ในองค์การหนึ่ง ๆ จะมีการตั้งความคาดหวังหรือวางวัตถุประสงค์ไว้จากระดับใหญ่ที่สุด ซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมมาก ไล่เรื่อยลงมาในวัตถุประสงค์ระดับเล็ก ๆ ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยโคโลราโด ที่ได้วางวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยเรียงตามลำดับดังนี้ (Colorado State University Bullentin 1982-83: 9-11)

เมื่อพิจารณาความหมายของ เป้าประสงค์ ว่าเป็นความคาดหวังของคณะบุคคล หรือองค์การในอนาคต มีลักษณะที่เห็นแนวทางนำไปสู่วิถีปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้บรรลุความคาดหวัง ดังนั้น เป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาจึงหมายถึง บทบาท ภารกิจ หน้าที่ และการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคต มีลักษณะที่สามารถบอกปริมาณหรือตัวเลขได้อย่างชัดเจน

แนวคิดเกี่ยวกับ เป้าประสงค์

สังคมจะบรรลุผลสำเร็จในการดำรงอยู่ได้ จำเป็นจะต้องมี เป้าประสงค์ในการดำรงอยู่ ซึ่งจะเป็น เครื่องชี้คุณลักษณะ แนวคิดและคุณธรรมของสังคมนั้น ๆ สถาบันก็เช่นเดียวกัน จะต้องดำเนินหรือ เสาะแสวงหา การดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุ เป้าประสงค์หนึ่ง (Parson and Talcott 1961: 4) เป้าประสงค์จึงนับมีความสำคัญต่อสถาบันต่าง ๆ

ความสำคัญของ เป้าประสงค์

เป้าประสงค์มีความสำคัญต่อสถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ การบรรลุ เป้าประสงค์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดของสถาบัน (Parson 1961: 35) เพราะเป้าประสงค์ มีประโยชน์ต่อสถานศึกษาหลายด้าน ดังที่ ปีเตอร์สัน (Paterson 1971: 14-16) ได้กล่าว ถึงการมี เป้าประสงค์ซึ่ง สถานศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ได้ดังนี้

1. เป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย
2. เป็นเครื่องชี้นำในการตัดสินใจ
3. เป็น เครื่องชี้ในการวางแผนงาน
4. เป็น เครื่องชี้ในการวัดระบบข่าวสาร
5. ใช้ในการประเมินผลของสถาบันการศึกษา
6. ใช้เป็น เครื่องตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน

อนันต์ เกตุวงศ์ (2526: 24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ เป้าประสงค์ว่ามีความ สำคัญต่อการบริหารงาน เป็นอย่างมาก เพราะ เป็นมาตรการของความ สำเร็จและความล้มเหลว เป้าประสงค์ที่ดีควร เป็น เป้าประสงค์ที่กำหนดขึ้นด้วยความรอบคอบ มีเหตุมีผล และเป็นที่ยอมรับ อย่างดีในระหว่างบุคคลในองค์กรนั้น หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพราะหาก เป้าประสงค์ที่กำหนดขึ้น ไม่มีทางที่จะปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามนั้น จะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือต่อต้านตามมา

อย่างไรก็ตาม การกำหนด เป้าประสงค์ไว้ในการกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมมีผลดีและมี ประโยชน์ในด้านการบริหารงาน ดังที่ นิวแมน ซัมเมอร์ และวอร์เรน (Newman, Summer and Warren 1969: 470-474) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของ เป้าประสงค์ไว้ดังนี้

1. กระตุ้นให้บุคคลทำงาน เพราะการทำงานทุกอย่างต้องมี เป้าประสงค์และควร จะให้ผู้ปฏิบัติทราบและเข้าใจ
2. ก่อให้เกิดการวางแผนร่วมกันหรือการปฏิบัติการณ์ที่มีการประสานงานร่วมมือกัน ในรูปของแผนงาน
3. เป็นพื้นฐานของการกระจายอำนาจ (Decentralization)
4. ก่อให้เกิดมาตรฐาน เพื่อการควบคุมงาน

ความสำคัญของ เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย รอสส์ (Ross 1976: 139) ได้กล่าวถึง
ถึงความสำคัญของ เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

1. เป้าประสงค์ส่วนบุคคลของสมาชิกในมหาวิทยาลัย อันประกอบด้วย นิสิต
อาจารย์ และผู้บริหาร หากแตกต่างไปจาก เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยที่ได้บัญญัติไว้ จะทำให้เกิด
เกิดความไม่สอดคล้องกันในองค์การ
2. ถ้ากลุ่มชนในมหาวิทยาลัยไม่ยอมรับ เป้าประสงค์ที่บัญญัติไว้ จะทำให้เกิดปัญหา
ทั้งมรรค (Mean) และผล (End) ขององค์การ
3. ถ้า เป้าประสงค์ที่บัญญัติไว้ของมหาวิทยาลัยไม่สอดคล้องกับ เป้าประสงค์ เชิงปฏิบัติ
การ ก็จะทำให้องค์การนั้นไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้น เป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาจึง เป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ผู้ที่ศึกษาสถาบันแห่งนั้น
ได้เข้าใจสถาบัน รวมทั้งสามารถมองเห็นประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ ตลอดจน
ทิศทางของสถาบันอุดมศึกษาและการดำเนินการที่พึงประสงค์ในอนาคตของสถาบันอุดมศึกษา

วิธีการกำหนด เป้าประสงค์

เป้าหมาย เป็นความคาดหวัง ความนิยม มาตรฐาน และเป็นสิ่งที่เรา
อยากให้เป็นไปได้ โดยเอาหลังจากทุกฝ่ายมาร่วมกันจัดการ ซึ่งการกำหนด เป้าประสงค์อาจ
กระทำโดย (ธงชัย สันติวงษ์ 2519: 65)

1. Top-Down Approach เป็นการกำหนด เป้าประสงค์ขึ้นจากผู้บริหารระดับสูง
อาจนำมาจาก การแปลงเอาค่านิยม ความต้องการ และประสบการณ์มาดำเนินการ
2. Down-Top Approach กำหนด เป้าประสงค์จากผู้บริหารระดับสูง เพื่อจะ
ให้สอดคล้องกับนโยบายของบริษัท องค์การ หน่วยงาน อาจได้ข้อมูลจากบุคคลภายในที่ปรึกษา
ขององค์การ
3. Outsiders กำหนดโดยที่มีการจ้าง เชิญมา ให้ข้อคิด

การกำหนด เป้าประสงค์ทางการศึกษาสำหรับสถาบันทางการศึกษาทั้งหลายนั้น ปีเตอร์สัน
(Peterson 1970: 8-9) ได้เสนอแนวทางในการกำหนด เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยหรือ
วิทยาลัย ที่นิยมไว้ 3 วิธีคือ

1. โดยการ ใช้คำสั่งหรือข้อมติ (By Fiat) กำหนดโดยตรงจากอธิการบดี
สภามหาวิทยาลัย ผู้บริหารหรือกลุ่มอาจารย์ การกำหนด เป้าประสงค์ เช่นนี้ จะไม่คำนึงถึงความ

เห็นพ้องของนักศึกษาและคณาจารย์หรือคนส่วนใหญ่ เพราะเห็นว่าคนส่วนใหญ่จะค่อย ๆ ยอมรับ
เป้าประสงค์ เหล่านั้นเอง

2. โดยคณะกรรมการ (By Committee) วิธีการนี้ได้แก่การจัดตั้งคณะกรรมการ
ขึ้นมาเพื่อให้เกิดการศึกษา และพิจารณากำหนด เป้าประสงค์ของสถานศึกษา และเป็นวิธีการที่นิยม
ใช้มากในวงวิชาการ

3. โดยการสำรวจ (By Survey) ในปัจจุบันที่สถาบันทางวิชาการและที่ไม่ใช่
วิชาการทั้งหลาย นิยมใช้การสำรวจในการจัดตั้ง เป้าหมายสำหรับสถาบันของตน การกระทำ
เช่นนี้ ช่วยให้คณะบุคคลหลายประเภทได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นในการจัดตั้ง เป้าประสงค์

สำหรับการกำหนด เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้น มีวิธีการกำหนด
โดยคณะกรรมการ (By Committee) เช่น ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ระยะที่ 6 (2530-2534) ในระดับทบวงมหาวิทยาลัยนั้น ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการ
จัดทำและวางนโยบายระดับทบวง ซึ่งประกอบด้วย รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา ของ
ทุกมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการ ส่วนในระดับมหาวิทยาลัยนั้น ทุกมหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งคณะ
กรรมการในการวางแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 โดยมีรองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
เป็นประธานกรรมการ มีกองแผนงานเป็นหน่วยประสานงาน สำหรับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 (2530-2534) นั้น ได้มีคำสั่งแต่งตั้งกรรมการ
อันประกอบด้วย

- รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา เป็นประธานกรรมการ
- ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ เป็นประธานกรรมการ
- ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา (ทุกวิทยาเขต) เป็นกรรมการ
- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน (ทุกวิทยาเขต) เป็นกรรมการ
- เจ้าหน้าที่กองแผนงาน เป็นกรรมการ
- ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา เป็นกรรมการ
- หัวหน้ากองแผนงาน เป็นกรรมการและเลขานุการ
- หัวหน้างานวิเคราะห์และประสานแผนงาน เป็นกรรมการและผู้ช่วย เลขานุการ

แหล่งที่มาของ เป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษา

แหล่งที่มาของ เป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษามีมาได้หลายทาง ดังที่ เปรอร์โรว์ (Perrow 1961: 854) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับ เป้าประสงค์ว่า " เป้าประสงค์นั้น เป็นผลผลิตของอิทธิพลหลายอย่าง ซึ่งอิทธิพลเหล่านี้บางทีก็มั่นคง บางทีก็เปลี่ยนแปลงไป ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนด เป้าประสงค์ขององค์กรได้แก่ ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรนั้น ๆ ประวัติความเป็นมาขององค์กรอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับโครงสร้างขององค์กรและพื้นฐานทางวัฒนธรรม"

แบร์ด (Baird 1974: 317-318) ได้ชี้ให้เห็น เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยนั้น อาจได้มาจากประวัติของสถานศึกษานั้น ๆ ปรัชญาการศึกษาผู้ใช้สถานศึกษา กฎหมาย หรือการกำหนดขึ้นมาเอง นอกจากนี้ยังได้มาจากอิทธิพลของความ เชื่อของครู อาจารย์ นักศึกษา อีกด้วย

จากข้อสังเกตของนักวิชาการข้างต้น พอที่จะสรุปแหล่งที่มาของ เป้าประสงค์ในสถาบันอุดมศึกษาได้ดังนี้ คือ

1. เกิดจากผู้บริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัย
2. จากประวัติของสถานศึกษาแห่งนั้น ๆ
3. ปรัชญาของสถานศึกษา
4. โดยกฎหมายหรือการกำหนดขึ้น
5. จากอิทธิพลความ เชื่อของครูอาจารย์และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาของไทยเรานั้น ไม่ว่าจะ เป็นสถาบันซึ่งรัฐบาล เป็น เจ้าของหรือเอกชน เป็น เจ้าของก็ตาม ต้องอาศัยทรัพยากร คือ เงินงบประมาณจากรัฐบาลแทบทั้งสิ้น แม้ไม่ต้องขออาศัย เงินงบประมาณก็ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ คอนราด (Conrad 1974: 509) กล่าวไว้ว่า "การที่จะต้องพึ่งพาอาศัยรัฐบาล ทั้งทางงบประมาณและการออกกฎหมายคุ้มครองเช่นนี้ จะมีผลโดยตรงต่อการกำหนด เป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษา"

เมื่อรัฐบาล คือ ทบวงมหาวิทยาลัยและสภามหาวิทยาลัย มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ย่อมส่งผลไปถึงการตั้ง เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยทุกแห่ง ในการกำหนด เป้าประสงค์ของสถาบันแต่ละแห่งจะต้องดูว่า แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นอย่างไร

แผนพัฒนาการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย เป็นอย่างไร มหาวิทยาลัยจึงจะกำหนด เป้าประสงค์ให้ สอดคล้องกับนโยบายหรือ เป้าประสงค์ของแผนพัฒนาสังคมและ เศรษฐกิจ หรือแผนพัฒนาการศึกษา ในระยะเวลานั้น

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

ปี ค.ศ. 1971 แบลดริจและคณะ (Baldrige and others 1971) ได้วิเคราะห์ ผลการสำรวจ เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ซึ่งทำไว้เมื่อ ค.ศ. 1959 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจครั้งนั้นเป็นอาจารย์จากคณะวิชาต่าง ๆ รวม 659 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบ สอบถาม เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย โดยให้ผู้ตอบจัดลำดับความสำคัญของ เป้าประสงค์ 9 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า เป้าประสงค์ซึ่งได้ถูกจัดลำดับไว้ 9 ข้อนั้น มีค่าคะแนนไม่แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญ คือ ค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 8.5-5.6 และไม่สามารถระบุชัดเจนได้ว่า จุดมุ่งหมายใด เป็นจุด เน้นของมหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้ตอบมีความสนใจน้อยมากในเรื่องสถิติของผูเรียน การพัฒนาคุณภาพของผูเรียน และการเตรียมผูเรียน เข้าสู่อาชีพ นอกเหนือไปจากนั้นยังให้ ความสนใจต่อการให้บริการชุมชนน้อย และไม่ให้ความสนใจเลยต่อ เป้าประสงค์ด้านกระบวนการ บริหารมหาวิทยาลัย

แบลดริจ และคณะ ได้วิเคราะห์ เป้าประสงค์ เหล่านั้นและพบว่า การสอนกับการ วิจัยนั้นแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด ภายในบทบาทของการสอนกับการวิจัยยังมี เป้าประสงค์ครอง เพิ่มเติมอีก โดยการแยกออกเป็นการสอนในระดับมัธยมศึกษา การสอนระดับปริญญาตรี การ สอนวิชาชีพ และการสอนศิลปศาสตร์ สอนทั้งผูเรียน เต็ม เวลาและผูเรียนครึ่ง เวลา ส่วนการ วิจัยแยกออกเป็นการวิจัยบริสุทธิ์ และการวิจัยประยุกต์ ผูวิจัยทั้งสองประเภทนี้แม้ว่าจะอยู่ในสาขา เดียวกัน แต่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาคนละทาง นอกจากนั้นยังมีความแตกต่างกันระหว่างการใช้ กลุ่มอ้างอิงทางวิชาการด้วย แบลดริจ พบว่า ความแตกต่างกันดังกล่าว มีส่วนในการก่อให้เกิด ความขัดแย้งขึ้นในมหาวิทยาลัย และความขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะต้องทำให้แสวงหาทรัพยากรมา ใช้มากขึ้น

ปีเตอร์สัน (Peterson 1973: 3-6) ได้ทำการศึกษาเป้าประสงค์ของการอุดมศึกษา (Higher Education) ในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในรัฐแคลิฟอร์เนีย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในแคลิฟอร์เนีย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามของสำนักทดสอบทางการศึกษา (Educational Testing Service) ซึ่งจำแนกความมุ่งหมายเป็น 20 ประการ แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ เป้าประสงค์ด้านผลผลิต (Outcome Goals) กับเป้าประสงค์ด้านกระบวนการผลิต (Process Goals) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ ผู้บริหาร และสมาชิกในชุมชนโดยรอบสถาบัน ผลการศึกษาพบว่า

1. ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันในการให้ความสำคัญแก่ เป้าประสงค์ที่ว่า บัณฑิตจะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ และการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นในสถาบัน จะต้องมาก่อน เป้าประสงค์อื่น
2. สถาบันอุดมศึกษาควรตั้งเป้าประสงค์ที่จะปรับปรุงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไว้อย่างชัดเจน
3. ผู้บริหารให้ความสำคัญแก่ เสรีภาพในสถาบันระดับกลาง นักศึกษาให้ความสำคัญแก่ เป้าประสงค์เสรีภาพมากกว่ากลุ่มอื่น และนักศึกษาเห็นว่า เสรีภาพในสถาบันที่มีอยู่น้อยกว่าที่ควรจะเป็น
4. ในด้านการบริหาร ผู้บริหารยอมรับถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย ความแตกต่างระหว่าง เป้าประสงค์ด้านนี้ในปัจจุบันและอนาคตมีมากในกลุ่มนักศึกษา อาจารย์ ผู้บริหาร และสมาชิกในชุมชนตามลำดับ

เบลทราน (Beltran 1975: 5840-A) ได้ทำการศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย ผู้บริหารและอาจารย์ของมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่ง ในรัฐมิชิแกน เพื่อที่จะนำมาทบทวนเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยเสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แบบสอบถามที่เบลทรานใช้ทั้งหมดมี 40 ข้อ แต่ละข้อแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ เป้าประสงค์ที่เป็นปัจจุบัน และเป้าประสงค์ที่คิดว่าจะเป็นในอนาคต แบบสอบถามเป็นแบบมาตรฐานส่วนประ เมีนค่า (Rating Scale) ผลการศึกษาของเบลทรานปรากฏว่า

1. เป้าประสงค์ด้านการสอน การวิจัย การบริการชุมชน ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า ควรจะได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสม และบอกแนวทางให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหาร อาจารย์ และสภามหาวิทยาลัย มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องความสำคัญของ เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย

3. บุคลากรฝ่ายวิชาการ ให้ความสำคัญใน เป้าประสงค์ในอนาคตสูงกว่าบุคลากรกลุ่มอื่น ๆ

การศึกษา เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย โดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ส่วน คือ อาจารย์ ผู้บริหาร และนิสิต โดย ฮาร์ทเลย์ (Hartley 1976: 830-A) ใช้เครื่องมือ Institutional Goals Inventory ศึกษาจากนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 3 และปีที่ 4 ระดับบัณฑิต อาจารย์ และผู้บริหารของมหาวิทยาลัย วิชาการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัย เพนซิลวาเนียสเตท เมื่อปี ค.ศ. 1975 ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง เป้าประสงค์ในปัจจุบันและ เป้าประสงค์ในอนาคต
2. แต่ละกลุ่มให้ความสำคัญแก่ เป้าประสงค์ด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน
3. ผู้บริหารและอาจารย์มีความ เห็นไม่สอดคล้องกันในความมุ่งหมายแต่ละด้าน

ในปี ค.ศ. 1983 เฮนรี่ (Henry 1983: 3302-A) ศึกษา เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย โดยปรับปรุงแนวคิดของ กรอสส์ และแกรมส์ (Gross and Grambsch's) สำรวจความคิดเห็นของนักวิชาการและกลุ่มผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา 45 แห่ง ในรัฐนิวอิงแลนด์ (New England State) ผลการวิจัยพบว่า

จากการตั้ง เป้าประสงค์ไว้ 9 ข้อนั้น ทั้ง 2 กลุ่ม คือผู้บริหารและนักวิชาการในสถาบันมีความเห็นไม่แตกต่างกัน จะมีเพียง 2 ข้อเท่านั้นที่มีความ เห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 คือ ด้านเป้าประสงค์ด้านปฏิบัติการ และ เป้าประสงค์ด้านความก้าวหน้าของสถาบัน นักวิชาการจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับ เป้าประสงค์ด้านปฏิบัติการ ส่วนผู้บริหารจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับ เป้าประสงค์ด้านการบริหาร หรือความก้าวหน้าของสถาบัน

ถ้าจะมองในด้านการรับรู้ภายในของสถาบัน นักวิชาการจะให้ความสำคัญใน เป้าประสงค์ของสถาบันมากกว่า นักบริหารมีเป้าประสงค์ 4 ประการ ที่แตกต่างกัน คือ เป้าประสงค์ด้านความก้าวหน้าของสถาบัน การให้บริการ การบริหาร และการวิจัย

ส่วนนักบริหาร จะให้ความสำคัญในเป้าประสงค์ 4 ประการ ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ คือ ความก้าวหน้าของสถาบัน การให้บริการ ตำแหน่งของบุคลากร การทำวิจัย และ แรงจูงใจ

จากผลการวิจัยในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยให้ความสำคัญกับสมาชิกทั้งหมด ในสถาบันคือ ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่าสมาชิกของสถาบันมีความ เป็นไม่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทบาทและสถานภาพของสมาชิกกลุ่มนั้น ๆ

ในภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งประกอบด้วย การสอน การวิจัย และการบริการ วิชาการผลงานวิจัยส่วนใหญ่ค้นพบว่า ประชากรที่ศึกษาจะให้ความสำคัญกับ เป้าประสงค์ด้าน การเรียนการสอน และการวิจัย มากกว่าการบริการชุมชน ระหว่าง เป้าประสงค์ด้านวิชาการ และ เป้าประสงค์ด้านการบริหาร จะสังเกตได้ว่าสมาชิกที่เป็นอาจารย์จะให้ความสำคัญกับ เป้า ประสงค์ด้านวิชาการและสมาชิกในกลุ่มผู้บริหารก็จะให้ความสำคัญแก่ เป้าประสงค์ด้านการบริหาร แสดงให้เห็นว่าสมาชิกภายในมหาวิทยาลัยจะให้ความสำคัญต่อ เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย ตาม สถานภาพที่ตนดำรงอยู่

ผลงานวิจัยในประเทศ

ในการศึกษา เป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย อนันต์ ศรีโสภา (2522) ได้วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะหา องค์ประกอบที่สำคัญของจุดมุ่งหมายมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ทั้งที่เป็นปัจจุบันและคาดหวังว่า จะเป็นและการจัดลำดับความสำคัญของจุดมุ่งหมาย เหล่านั้น โดยศึกษาข้อมูลจากทัศนะของกลุ่ม ตัวอย่างอันได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์ และกลุ่มนิสิต ซึ่งสุ่มมาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทั้งของรัฐบาลและ เอกชน ในจำนวน 1,112 คน โดยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย Stratified Random Sampling เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยคำถาม 84 ข้อ ซึ่งครอบคลุมจุดมุ่งหมายของ มหาวิทยาลัยโดยทั่วไปทั้งหมด คำถามต่าง ๆ เหล่านี้แบ่งออกเป็นจุดมุ่งหมายด้านผลผลิต และ จุดมุ่งหมายด้านกระบวนการผลิต ซึ่งมีความเชื่อมั่น .82 ผลการวิจัยพบว่า ทัศนะของกลุ่ม ตัวอย่างที่มีต่อจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน แตกต่างจากทัศนะที่ต้องการให้มหาวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายตามที่ควรจะเป็นอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 และเห็นว่ามหาวิทยาลัยในปัจจุบันให้ลำดับ ความสำคัญแก่จุดมุ่งหมายด้านผลผลิต และจุดมุ่งหมายด้านกระบวนการผลิต อยู่ในลำดับต่ำกว่า ปานกลาง เท่านั้น สำหรับจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยที่ควรจะเป็นในอนาคตนั้น ตามทัศนะของ กลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญแก่จุดมุ่งหมายในลำดับมากถึงมากที่สุดทุก จุดมุ่งหมาย สำหรับทัศนะของกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์ และกลุ่มนิสิต ที่มีต่อจุดมุ่งหมายของ

มหาวิทยาลัยนั้น กลุ่มทั้งสามมีความเห็นสอดคล้องกันในการให้ลำดับความสำคัญแก่จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันหรือควรจะเป็น จากการวิเคราะห์ห้องค้ประกอบของจุดมุ่งหมายมหาวิทยาลัยทั้ง 84 ข้อนั้นพบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 8 องค์ประกอบเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. ความเป็นเลิศทางวิชาการ
2. การบริการทางวิชาการแก่สังคม
3. สร้างบรรยากาศทางวิชาการ
4. มีเสรีภาพทางวิชาการ
5. มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง
6. มีความซามซึ้งในศิลปวัฒนธรรม
7. มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม
8. สร้างบรรยากาศในการริเริ่มกระทำสิ่งใหม่ ๆ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญแก่สมาชิกในมหาวิทยาลัยทุกกลุ่มในการศึกษา เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นว่า เป้าประสงค์ที่ดีจะต้องมีความสอดคล้องกันในการคิดเห็นของสมาชิกภายในสถาบัน จากการวิจัยที่ค้นพบชี้ให้เห็นว่า สมาชิกภายในมหาวิทยาลัยยังไม่พอใจกับจุดมุ่งหมายในปัจจุบัน และให้ความสำคัญเฉพาะ เป้าประสงค์ผลผลิตเท่านั้น

ในปัจจุบันได้มีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับ เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย โดยคำนึงถึงบุคคลภายนอก ในการมอง เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยประกอบด้วย ศิรินาถ บุญสงวน (2528) ได้ศึกษาทัศนะเกี่ยวกับ เป้าประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ข้อมูลนี้จัดเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ และโดยการออกแบบสอบถาม ประชากรเป็นอาจารย์ประจำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ปรากฏชื่อ ใน A Who's Directory Thailand Executives 1985 และเป็นศิษย์เก่าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ จากการสัมภาษณ์และจากแบบสอบถาม การวิจัยจากการสัมภาษณ์พบว่า สภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย มีผลกระทบต่อการพัฒนาวิทยาลัยมาก ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีตัวบ่อน คือ นิลิต อาจารย์ งบประมาณ อาคารสถานที่

และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพ แต่ด้วยการบริหารงานภายในระบบมหาวิทยาลัยของรัฐ ต้องใช้ระบบบริหารบุคคล ระบบบริหารการเงิน ระบบบริหารวิชาการ ที่ไม่เหมาะสมกับองค์กรวิชาการ จึงทำให้มหาวิทยาลัยมีปัญหาการใช้ทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ เต็มตามศักยภาพที่มีอยู่

ผลการวิจัยข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ลำดับความสำคัญของเป้าประสงค์ ปรากฏว่า บุคคลภายในและบุคคลภายนอก มีความคิดเห็นว่า ในอนาคตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยควรมีเป้าประสงค์ด้านต่าง ๆ เรียงลำดับความสำคัญมากที่สุดดังนี้ ด้านการผลิตบัณฑิตควรผลิตบัณฑิตในระดับวุฒิปริญญาโท หรือเทียบเท่า ด้านลักษณะบัณฑิต ควรเป็นบัณฑิตที่เก่งงาน ด้านลักษณะงานวิจัย ควรเป็นงานวิจัยประยุกต์ความรู้ เพื่อประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาชุมชน ด้านการให้บริการวิชาการควรเป็นแหล่งข้อมูลวิชาการที่เผยแพร่แนวความคิดใหม่ ๆ กลุ่มเป้าหมายที่ควรให้บริการ คือ ชาวนา และเกษตรกร ภารกิจที่ควรกระทำคือ การผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่สำคัญคือ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านการบริหาร และการดำเนินการในอนาคต ควรดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของมหาวิทยาลัย ในฐานะมหาวิทยาลัยชั้นนำทางวิชาการของประเทศ

จะเห็นได้ว่า การศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย ได้ขยายแนวคิดออกจากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชนภายนอก โดยให้ความสำคัญกับสมาชิกภายนอกมีส่วนแสดงความคิดเห็นต่อมหาวิทยาลัย จากผลการวิจัยที่ค้นพบไม่ว่า เป็นเป้าประสงค์ด้านใดก็ตาม จะมุ่งแก้ปัญหาภายในสังคมจึงทำให้มหาวิทยาลัยมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากยิ่งขึ้น เพราะ เป็นหน้าที่หนึ่งของมหาวิทยาลัยที่ระบุว่าต้องให้บริการวิชาการแก่สังคม

เนื่องจากมหาวิทยาลัย เป็นสถาบันในสังคม มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และแสวงหาความรู้ มหาวิทยาลัยจึงมีความใกล้ชิดกับชุมชนในสังคม และผลผลิตของมหาวิทยาลัยควรตอบสนองสภาพสังคม และ เศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้รูปแบบของสถาบันในประเทศไทย นอกจากมหาวิทยาลัยของรัฐแล้วยังมีสถาบันอุดมศึกษาของ เอกชน เกิดขึ้น เป็นจำนวนมาก เพื่อแบ่งเบาภาระจากรัฐบาลในการให้ความรู้แก่ประชาชนในระดับสูง ดังที่ สมหมาย จันทรเรือง (2529) ศึกษา เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย เอกชนในประเทศไทย ในด้านการสอนและผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยทำวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประเพณีวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยศึกษาข้อมูลจาก เอกสารและจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 31 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. เป้าประสงค์ด้านการสอนและผลิตบัณฑิต มหาวิทยาลัย เอกชนมุ่งจัดการ เรียน การสอน 3 ด้าน คือ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยเน้นที่สาขาบริหาร ธุรกิจ ในการ เปิดสาขาวิชาใหม่ในอนาคต มหาวิทยาลัย เอกชนต้องพิจารณาความต้องการของสังคม โอกาสทางาน และไม่ซ้ำซ้อนกับสถาบันอื่นที่จัด
2. เป้าประสงค์ด้านการวิจัย มุ่งทำการวิจัย เชิงประยุกต์และการวิจัยสถาบัน เพื่อนำ มาปรับปรุงการเรียนการสอน
3. เป้าประสงค์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม มุ่งพัฒนาชุมชนและสร้าง ความเท่าเทียมกันในสังคม กิจกรรมที่จัดได้แก่การ เป็นวิทยากร การจัดสัมมนา ออกค่ายอาสา พัฒนาชนบท
4. เป้าประสงค์ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มุ่งรักษามรดกทางวัฒนธรรม และ รักษาเอกลักษณ์ไทย จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม และตั้งหอจดหมายเหตุ เพื่อรวบรวมความรู้เกี่ยวกับ ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับ เป้าหมายและรูปแบบของสถาบันอุดมศึกษา ทางด้าน วิทยาลัยครูในกลุ่มภาคใต้ โดยสุรพล เรืองรอง (2526) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวโน้มของ การเปลี่ยนแปลง เป้าหมายและรูปแบบของวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้จาก เอกสาร จากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญการฝึกหัดครูไทย และจากการออกแบบสอบถาม อาจารย์และครูบริหารกลุ่มภาคใต้ จากวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูสงขลา วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี วิทยาลัยครูภูเก็ต และวิทยาลัยครูยะลา ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันของวิทยาลัยครูมีปัญหาเกิดจากสภาพการ เมือง เศรษฐกิจ สังคม ของประเทศ ซึ่งมีผลทำให้การผลิตครูมากเกินความต้องการ ในขณะที่ เดียวกันกับประชากรของประเทศมีอัตราการเกิดลดลง ความต้องการครูจึงลดลงด้วย

ด้านเป้าหมายของวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ พบว่า เป้าหมายที่มีความสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจะระดับปริญญาตรีหรือ เทียบเท่า ด้านงานวิจัย ควรวิจัยประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ด้านการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน การบริการแก่ครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษา

รูปแบบของวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ ให้ความสำคัญในแต่ละด้านดังนี้ คือ ด้านการ สังกัดของสถาบัน ควรสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ด้านองค์การบริหารสถาบัน ควร เป็นหน่วยงานที่มี ระบบบริหารอิสระแบบรัฐวิสาหกิจ ด้านสภาพของสถาบัน ควรให้วิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้รวม เป็น

สภาพหนึ่งสภา และควรร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในท้องถิ่น

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อินทรศรีคุณ (2520) ได้ศึกษาเรื่อง เป้าหมายของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารจำนวน 10 คน อาจารย์ 31 คน นักศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัยจำนวน 96 คน และนักศึกษาปริญญาตรีปีสุดท้ายจำนวน 134 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way Analysis of Variance) โดยใช้แบบสำรวจชื่อ Institutional Goals Inventory ในแบบสำรวจนี้ได้จัดหมวดเป้าหมายไว้ 3 หมวด คือ เป้าหมายเกี่ยวกับผลผลิต (Outcome Goals) เป้าหมายเกี่ยวกับขบวนการดำเนินการ (Process Goals) เป้าหมายเบ็ดเตล็ด (Miscellaneous Goals) จากการวิจัยพบว่า

1. ลำดับความสำคัญของเป้าหมายที่คณะศึกษาศาสตร์กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ตามทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างประเภทต่าง ๆ เห็นว่าคณะศึกษาศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ทุกเป้าหมายไม่ว่าจะเป็น เป้าหมายเกี่ยวกับผลผลิต เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน และเป้าหมายเบ็ดเตล็ดในระดับต่ำ ถึงขั้นปานกลางเท่านั้น

2. สำหรับในอนาคต กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า คณะศึกษาศาสตร์ให้ความสำคัญแก่แต่ละเป้าหมายในระดับมากถึงมากที่สุดในทุกเป้าหมาย และให้ความสำคัญเกี่ยวกับ เป้าหมายด้านผลผลิต (Outcome Goals) เรียงตามลำดับสูงสุดถึงต่ำสุดดังต่อไปนี้ คือ เป็นผู้มีส่วนร่วมนโยบายในวิชาชีพ เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง มีน้ำใจรักความเป็นธรรม สามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้ดี มีศิลปวัฒนธรรม และเป็นผู้มีศรัทธาในศาสนา

จากผลการวิจัยข้างต้นนี้ เป็นการศึกษาเป้าหมายของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพียงแห่งเดียว และเป็นการศึกษาเพียงจุดย่อย ๆ ซึ่งถ้าต้องการศึกษาให้เห็นถึงประสิทธิภาพและเป้าประสงค์ รวมทั้งบทบาทภาระหน้าที่ และการดำเนินการของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทั้ง 8 วิทยาเขตนั้น ควรจะศึกษาทั้ง 8 วิทยาเขต ด้วยเหตุที่บรรยากาศสิ่งแวดล้อม ปรัชญาและปณิธานของแต่ละวิทยาเขตแตกต่างกัน จึงไม่สามารถกำหนดเป็นเป้าประสงค์รวมได้ จึงควรศึกษาให้ครบทุกหน่วยงาน เพื่อความชัดเจนในการกำหนดนโยบายของมหาวิทยาลัย

ประวัติและความเป็นมาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เดิมคือ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2517 วิทยาลัยวิชาการศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมวิชาชีพและวิทยฐานะของครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่บริหารการศึกษากิจการส่งเสริมวิทยฐานะครู-อาจารย์ เป็นงานสำคัญของชาติ ซึ่งเริ่มมาพร้อมกับกระทรวงศึกษาธิการ กิจการส่งเสริมวิทยฐานะและฝึกหัดครู อาจารย์ ตั้งแต่เริ่มต้นมาขึ้นได้ผลดีพอสมควร ได้ผลิตครูประเภทต่าง ๆ นับตั้งแต่ครูอนุบาลจนถึงอาจารย์มหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการได้คำนึงถึงความสำคัญของการฝึกหัดครู เป็นลำดับมา ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู โดยเฉพาะขึ้นที่ถนนประสานมิตร อำเภอพระโขนง พระนคร เมื่อปี 2492 มีชื่อว่า โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร กิจการโรงเรียนฝึกหัดครูแห่งนี้ ได้รับการปรับปรุงขยายอาคารสถานที่เป็นลำดับมา แต่ยังไม่เพียงพอที่จะรับนักศึกษาให้ได้ตามความต้องการ และยังไม่อาจจัดวิทยฐานะทางครูให้ถึงขั้นสูงสุดได้ กระทรวงศึกษาธิการ จึงเห็นสมควรปรับปรุงให้วิทยฐานะถึงปริญญาในวิชาการศึกษาให้ได้มาตรฐาน เทียบกับต่างประเทศ เพื่อติดต่อสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษาชั้นสูงของต่างประเทศได้ การปรับปรุงโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงนี้ยังผลให้เกิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้น ณ โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2496

เพื่อให้วิทยาลัยวิชาการศึกษาได้มีอำนาจในการศึกษาขั้นปริญญาได้โดยสมบูรณ์ กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอร่างพระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ. 2496 และตราเป็นพระราชบัญญัติ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2497

ตามนัยแห่งพระราชบัญญัตินี้ วิทยาลัยวิชาการศึกษา มีอำนาจให้อนุปริญญา (ป.กศ.) ปริญญาตรี (กศ.บ) ปริญญาโท (กศ.ม.) และปริญญาเอก (กศ.ด.) ในวิชาการศึกษาและวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยได้

วิทยาลัยวิชาการศึกษาแบ่งออกเป็น สำนักงานอธิการและคณะวิชา 4 คณะ คือ คณะวิชาการศึกษา คณะวิชาวิจัยการศึกษา คณะวิชามนุษยธรรมศึกษา และสังคมศึกษา คณะวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สุกัญญา ดิยะสุวรรณ 2522: 25)

ต่อมาวิทยาลัยวิชาการศึกษาได้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการขยายงานในรูปแบบสาขาออกไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังนี้

พ.ศ. 2498 โอนแผนกฝึกหัดครูมัธยม พญาไท ปทุมวัน มาเป็นสาขา เปลี่ยนชื่อเป็น
วิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสนที่จังหวัดชลบุรี ในปีเดียวกัน

พ.ศ. 2510 เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่พิษณุโลก

พ.ศ. 2511 เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่มหาสารคาม และเปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ที่สงขลา

พ.ศ. 2512 เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร

พ.ศ. 2513 วิทยาลัยพลศึกษาได้เข้ามาสมทบเป็นสาขาของวิทยาลัยวิชาการศึกษา

ในวันที่ 27 มิถุนายน 2517 วิทยาลัยวิชาการศึกษาได้รับยกฐานะ เป็นมหาวิทยาลัย
โดยการรวมวิทยาลัยวิชาการศึกษาทั้ง 8 วิทยาเขต เข้าด้วยกัน และได้โอนจากกระทรวงศึกษาธิการ
ไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เรียกชื่อ มหาวิทยาลัยว่า "มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ" โดย
ระบุที่ตั้ง เดิม ยกเว้นวิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร ให้ชื่อใหม่ว่า "มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
บางเขน" (สมควร อภัยพันธุ์ 2525: 22)

สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต มีเป้าหมายการ
ดำเนินงาน และการบริหารงาน เป็นไปตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2517
ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดภารกิจของมหาวิทยาลัยในมาตรา 7 ไว้ 4 ประการ คือ

1. สอนวิชาการศึกษาและวิชาชีพชั้นสูง
2. วิจัย เพื่อส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง
3. ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้น การดำเนินงานและการบริหารจึงต้องตอบสนองต่อภารกิจข้างต้น การที่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีหลายวิทยาเขต มีการบริหารงานเป็นไปตาม
พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีแนวปฏิบัติคล้ายการบริหารงานมหาวิทยาลัยที่มีวิทยาเขต
เดียว เช่น การกำหนดให้มีคณบดีแต่เพียงผู้เดียว เป็นผู้บริหารงานในคณะ มีหัวหน้าภาคเพียง
ผู้เดียว เป็นผู้ดูแลการปฏิบัติงานของคณาจารย์ทุกคนภายในภาควิชา ดังนั้น ในวิทยาเขตอื่นจึง
จำลองรูปแบบการบริหารงานในวิทยาเขตประสานมิตร แล้วมอบงานให้ผู้รับผิดชอบแทน กล่าวคือ

ในวิทยาเขตอื่นให้มีรองอธิการบดี เป็นผู้รับมอบหมายงานจากอธิการบดี ให้ทำเช่นเดียวกับอธิการบดี แต่กระทำเฉพาะภายในวิทยาเขตคนเท่านั้น ในวิทยาเขตประสานมิตรมีคณบดีวิทยาเขตอื่นกับรองคณบดี เป็นผู้รับมอบหมายงานจากคณบดีให้ทำงานเช่นเดียวกับคณบดี แต่กระทำเฉพาะภายในวิทยาเขตของตน ทำให้เกิดปัญหาด้านการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ขาดการประสานงาน มีการแข่งขันกันทางวิชาการในระหว่างวิทยาเขต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งส่วนราชการตามพระราชบัญญัติ ทำให้เกิดปัญหาการประสานงานในระหว่างวิทยาเขต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีโครงสร้างการบริหารดังนี้

โครงสร้างปัจจุบันมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีวิทยาเขต 8 แห่ง
  - 1.1 วิทยาเขตประสานมิตร
  - 1.2 วิทยาเขตปทุมวัน
  - 1.3 วิทยาเขตบางเขน
  - 1.4 วิทยาเขตพลศึกษา
  - 1.5 วิทยาเขตบางแสน
  - 1.6 วิทยาเขตพิษณุโลก
  - 1.7 วิทยาเขตมหาสารคาม
  - 1.8 วิทยาเขตสงขลา
2. คณะต่าง ๆ ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน
  - 2.1 คณะพยาบาลศาสตร์
  - 2.2 คณะพลศึกษา
  - 2.3 คณะแพทยศาสตร์
  - 2.4 คณะมนุษยศาสตร์
  - 2.5 คณะวิทยาศาสตร์
  - 2.6 คณะศึกษาศาสตร์
  - 2.7 คณะสังคมศาสตร์
  - 2.8 บัณฑิตวิทยาลัย
  - 2.9 คณะเทคโนโลยี
3. สถาบัน สำนัก หรือหน่วยงานอิสระเทียบเท่าคณะ สถาบัน สำนัก
  - 3.1 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
  - 3.2 สถาบันทักษิณคดีศึกษา
  - 3.3 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน (ต่อ เนื่องจากแผนฯ 5)
  - 3.4 สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล
  - 3.5 สำนักหอสมุดกลาง
  - 3.6 สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
  - 3.7 ศูนย์บริการทางการแพทย์ (ต่อ เนื่องจากแผนฯ 5)

3.8 สำนักวิทยบริการ (มศว.มหาสารคาม)

4. กองหรือหน่วยงานที่เทียบเท่าระดับกอง

4.1 กองกลาง

4.2 กองคลัง

4.3 กองการเจ้าหน้าที่

4.4 กองกิจการนิสิต

4.5 กองบริการศึกษา

4.6 กองแผนงาน

4.7 กองธุรการวิทยาเขตปทุมวัน

4.8 กองธุรการวิทยาเขตบางเขน

4.9 กองธุรการวิทยาเขตพลศึกษา

4.10 กองธุรการวิทยาเขตบางแสน

4.11 กองธุรการวิทยาเขตพิษณุโลก

4.12 กองธุรการวิทยาเขตมหาสารคาม

4.13 กองธุรการวิทยาเขตสงขลา

ที่มา: กองแผนงาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

จากโครงสร้างที่ยกมานี้ จะเห็นว่าไม่ได้กล่าวถึงการแบ่งส่วนราชการของมหาวิทยาลัย ออกเป็นวิทยาเขต จึงทำให้เกิดปัญหาในการบริหารงานภายในวิทยาเขต เช่น ความล่าช้าในการบริหารงาน เกิดปัญหาในการประสานงาน การกำหนดนโยบายระหว่างวิทยาเขตกับหน่วยงานอื่น ตลอดจนปัญหาการยอมรับจากหน่วยงานภายนอกที่มีต่อวิทยาเขต ดังนั้น การประสานงานหรือนโยบายต่าง ๆ จะออกมาจากวิทยาเขตหลักเท่านั้น จึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของวิทยาเขต

นอกจากโครงสร้างของมหาวิทยาลัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารงานแล้ว องค์ประกอบของสภาพมหาวิทยาลัยยังทำให้เกิดปัญหาความเป็นประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยอีกด้วย (เบญญา สุทัศน์ ณ อยุธยา 2525: 34) จะเห็นได้จากการดำเนินงานภายใต้อำนาจของสภามหาวิทยาลัย ซึ่งมีองค์ประกอบตามมาตรา 13 หมวด 2 ดังนี้

สภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประกอบด้วย

1. นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
2. อธิการบดี
3. รองอธิการบดี
4. คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน สำนัก โดยหมายเลข 2-4 นั้น เป็นกรรมการ

สภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง

5. ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่า 4 คน และไม่เกิน 9 คน

โดยให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งรองอธิการบดีคนหนึ่ง เป็น เลขานุการ จากองค์ประกอบข้างต้น สภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงประกอบด้วยบุคคลภายในมหาวิทยาลัย จำนวน 24 คน มีบุคคลภายนอกเพียงจำนวนไม่น้อยกว่า 4 คน และไม่เกิน 9 คน ทั้งนี้เพราะตำแหน่งรองอธิการบดีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นี้มีรองอธิการบดี 2 ประเภท คือ

1. รองอธิการบดีที่ทำหน้าที่บริหารภายในวิทยาเขตกลาง จำนวน 6 ตำแหน่ง คือ
  - 1.1 รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
  - 1.2 รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
  - 1.3 รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
  - 1.4 รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
  - 1.5 รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษและต่างประเทศ
  - 1.6 รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
2. รองอธิการบดีประจำวิทยาเขต มี 7 ตำแหน่ง คือ
  - 2.1 รองอธิการบดีวิทยาเขตปทุมวัน
  - 2.2 รองอธิการบดีวิทยาเขตพลศึกษา
  - 2.3 รองอธิการบดีวิทยาเขตบางเขน
  - 2.4 รองอธิการบดีวิทยาเขตบางแสน
  - 2.5 รองอธิการบดีวิทยาเขตพิษณุโลก
  - 2.6 รองอธิการบดีวิทยาเขตมหาสารคาม
  - 2.7 รองอธิการบดีวิทยาเขตสงขลา

จากองค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยข้างต้น จะเห็นว่าวิทยาเขตสาขาจะมีเสียงในสภาเพียงเสียงเดียวโดยตำแหน่ง คือ รองอธิการบดีจากวิทยาเขต ทำให้มีปัญหาด้านการกระจายอำนาจและปัญหาความไม่เป็นประชาธิปไตยในการบริหารงาน ซึ่งจะส่งผลกระทบในการกำหนด เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะ เป็นปัญหาต่อการหาทิศทางของมหาวิทยาลัยแต่ละวิทยาเขต

หลักสูตรและการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกาศนียบัตร
บัณฑิต ปริญญาโทบัณฑิต และปริญญาดุษฎีบัณฑิต ดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ฝ่าย
วิชาการ 2530: 127)

ระดับปริญญาตรี มี 5 ปริญญา คือ

1. การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.บ.)
2. วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.)
3. ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.)
4. พยาบาลศาสตรบัณฑิต (พย.บ.)
5. แพทยศาสตรบัณฑิต (พ.บ.)

ระดับปริญญาโท มี 3 ปริญญา คือ

1. การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)
2. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.)
3. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)

ระดับปริญญาเอก มี 1 ปริญญา คือ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.)

จากหลักสูตรการเรียนการสอนที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรในการ
ผลิตบัณฑิตทางการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงระดับระดับปริญญา เอก
มีหลักสูตรที่แตกต่างไปจากหลักสูตรเดิม คือ หลักสูตรการผลิตบัณฑิตทางด้านพยาบาลศาสตร์
และแพทยศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เริ่มโครงการในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่
5 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กองแผนงาน 2527:
มปน) ในการจัดการเรียนการสอนในวิทยาเขต หากหลักสูตรได้รับการอนุมัติให้เปิดในวิทยาเขต
ใดก็ตาม วิทยาเขตอื่นสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามนั้น โดยไม่ต้องขออนุมัติ หลักสูตร
ใหม่จึงทำให้วิทยาเขตสาขาเปิดการเรียนการสอนตามวิทยาเขตหลัก เป็นส่วนใหญ่

บุคลากร

จำนวนอาจารย์ภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีคุณวุฒิตามระดับการศึกษา ดังนี้
(มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กองแผนงาน 2529: 56)

ระดับปริญญา เอก	จำนวน	180 คน
ระดับปริญญาโท	จำนวน	1,056 คน
ประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชา เฉพาะ	จำนวน	12 คน
ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี	จำนวน	1 คน

อาจารย์ของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่สังกัดคณะวิชาวิทยาศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, คณะศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังจำนวนต่อไปนี้

คณะวิทยาศาสตร์	มีอาจารย์จำนวน	351 คน
คณะศึกษาศาสตร์	มีอาจารย์จำนวน	288 คน
คณะมนุษยศาสตร์	มีอาจารย์จำนวน	268 คน
คณะสังคมศาสตร์	มีอาจารย์จำนวน	178 คน
คณะพลศึกษา	มีอาจารย์จำนวน	101 คน
คณะพยาบาลศาสตร์	มีอาจารย์จำนวน	13 คน
คณะแพทยศาสตร์	มีอาจารย์จำนวน	8 คน

นอกนั้น เป็นอาจารย์ที่สังกัดหน่วยงานและโรงเรียนสาธิต ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงทรัพยากร เดิมของมหาวิทยาลัยว่าส่วนใหญ่ เป็นอาจารย์ทางด้านมนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ พื้นฐาน ศึกษาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ดังนั้นในการกำหนดทิศทางของมหาวิทยาลัย จะต้องคำนึงถึงบุคลากรของมหาวิทยาลัย เป็นสำคัญ เพราะกลุ่มคณาจารย์ เป็นตัวจักรสำคัญในการ กำหนด เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย